

N:o 104.

Af Herr J. Mankell: Derom att landshöfdinge- och militärbefälhafvare-befattningarne på Gotland måtte åtskiljas.

När med landshöfdinge-embetet å Gotland förenades det militära öfverbefalet på ön, synes man i främsta rummet haft i sigte det förhållande, i hvilket densamma, *under krigstid*, skulle komma. Åtgärden vidtogs, då man väntade krig med en stor sjömagt, hvars flotta förmodades skola afskilja ön från förbindelsen med moderlandet, hvarigenom undsättning derifrån skulle i hög grad försvåras. Föreningen af den högsta civila och militära magten hos en person förmenades då skola kraftigt befordra skyndsamheten af de behöfliga försvarsåtgärderna, hvarigenom åter öns försvarsförmåga i väsendtlig mån skulle ökas. Man synes hafva tänkt sig den från hufvudlandet afskiljda ön såsom en fästning, der kommandanten, sedan fienden börjat inneslutningen, proklamerar belägringstillståndet samt i sin person förenar den civila och militära magten, äfvensom i icke ringa mån den dömande, då större delen af den manliga befolkningen genom militärkonventionen skulle stå under krigslagarnes lydno. Huruvida i öfrigt öns försvarsförmåga skulle ökas genom åtgärdernas skyndsamhet, om öfverhufvud medlen dertill saknades, vill jag låta vara osagdt.

Föreningen af landshöfdinge- och militärbefälhafvare-befattningen verkställdes sålunda ursprungligen med afseende på ett särskildt tillfälle och hade till allmän grund ett undantagsförhållande, nemligen kriget. Så snart detta undantagsförhållande upphört, borde, enligt min åsigt, äfven föreningen af embetena hafva upphört. Det hade ju varit lätt, att vid inbrytande krig åter åt militärbefälhafvaren på ön anförtro en ökad magt, om sådant verkligen ansetts behöfligt.

Freden måste alltid anses såsom Statens normaltillstånd, och med afseende fästadt i främsta rummet på densamma måste dess inrättningar ordnas. Men under freden är den sociala och ekonomiska utvecklingen hufvudsaken. Den embetsman, som å Statens vägnar öfvervakar och befrämjar densamma, bör deråt ostördt kunna egnas sin tid och sin möda. Och de egenskaper, som af honom fordras, böra förnämligast hafva afseende på denna hans verksamhet.

Nu har man likväl låtit ett förhållande, som varit grundadt på krigets behof, kvarstå under freden. Man har låtit tvänne så olika befattningar som landshöfdingens och militärbefälhafvarens, hvilka fordra så olika egenskaper och hvar för sig, om de väl skola skötas, taga sin man i anspråk, förblifva förenade i en person. Såsom vanligt, när man med samma medel vill vinna tvänne olikartade ändamål, har man förfelat ett af dem eller kanhända båda.

Då krig när som helst kan inträffa, och ön i sådant fall hastigt kan blifva afskuren från fäderneslandet, så har man vid tillsättandet af landshöfdinge-befattningen i främsta rummet nödgats se på kandidatens militära egenskaper. Alla landshöfdingar hafva äfven varit militärer, hvilka såsom sådane möjligtvis haft framstående egenskaper, men åtminstone blott undantagsvis egt tillräckliga insigter i den civila delen af deras befattning.

Antagligen är äfven att Gotlands naturliga rika tillgångar just i följd af ifrågavarande förening af den militära och civila myndigheten, med sina olika skyldigheter, blifvit försummade eller åtminstone icke på långt när så utvecklade som de kunnat vara, om under sednast förflutna halfva sekel landshöfdingar med juridiska, administrativa och statsekonomiska insigter fått odeladt egna sig åt jordbrukets och näringarnes angelägenheter, i stället för att esomoftast offra en dyrbar tid åt militära anordningar och öfningar, för hvilka landshöfdingar, som tagits från arméen hyst en naturlig förkärlek. Men äfven om Gotlands län är det svagast befolkade i riket, ligger deruti intet skäl, hvarför detsamma, mer än andra, skall tillbakasättas i afseende på sin inre utveckling.

Militärbefålet på Gotland är å andra sidan en befattning, som, om den rätt skall skötas, mer än tillräckligt tager sin man i anspråk. Militärbefälhafvaren måste på samma gång tjenstgöra såsom sådan och såsom regementschef, tvänne befattningar, som man på fastlandet åtskiljt. Han har under sitt befäl olika vapen samt af infanteri icke mindre än 4 bataljoner och 30 kompanier, då ingen regementschef har mera än 2 bataljoner och 8 kompanier. Han har öfver 100 officerare och en mauskapsstyrka af öfver 8,000 man, hvilkas militära angelägenheter af honom skola ombesörjas och öfvervakas. Skall han då dessutom i någon mån hinna göra sig förtrogen med grunderna för öns försvar i allmänhet samt i taktiskt hänseende lära känna densamma, så synes ingen tid för civila göromål för honom återstå.

Så länge det civila och militära chefskapet på ön blir förenadt, måste följaktligen i de flesta fall ett af dem tillbakasättas och försummas på det andras bekostnad. Oberäknadt den skada, som öns innevånare härigenom i allmänhet tillskyndas, så kommer dertill den särskilda olägenheten, att de, i händelse af möjliga öfvergrepp från militärbefälhafvarens sida icke med hopp om rättelse kunna klaga hos landshöfdingen, utan måste gå direkte till kungs, emedan landshöfdingen icke gerna kan med venstra handen ändra, hvad han såsom generalbefälhafvare gör med högra.

Denna olägenhet måste anses så mycket mera kännbar, som militärbefälhafvaren äfven mellan öfningarne kan ålägga innevånarne straff för militära förseelser; och som bekant är, heter det inom den militära lagstiftningen att först lida och sedan klaga. Gotlands befolkning innehar således i detta hänseende icke likställighet med fastlandets värnepligtige innevånare, hvilka mellan mötena allenast lyda under civillag, men ej af en regementschef kunna ådömas straff för militära förseelser t. ex. för uteblifvande från mönstring m. m. d.

Det är således icke utan grund, som man velat jemföra militärbefälhafvarebefattningen på Gottland med en generalguvernörs, hvilken är förbjuden i Regeeringsformen § 46.

Hvad slutligen beträffar det hufvudsakliga skäl, som förorsakat de båda befattningarnes förenande, nemligen den nytta som deraf skulle uppstå i krig, så kan äfven dess giltighet i hög grad betviflas. Då, om någonsin, måste militärbefälhafvaren blifva så upptagen af den strategiska och taktiska delen af sin verksamhet, att hans omtanke af ingenting annat bör störas. Och om någonsin den högsta civila myndigheten behöfver få ostördt egna sig åt sitt administrativa kall, så är det under ett krig, som erfordrar så utomordentligt stora uppoffringar af det borgerliga samhällets tillgångar, och hvilka det tillhör honom att anordna och fullgöra.

Ur hvilken synpunkt man följaktligen ser saken, vare sig med afseende på fredens eller krigets behof, så torde man äfven i detta fall vinna den största nytta och fördel för det allmänna genom att lyda *arbetsfördelningens* stora lag och från hvart annat skilja det, som ej är likartadt, samt åt hvarje embete gifva sin särskilda verkningkrets.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, får jag vördsamt föreslå:
att Riksdagen hos Kongl. Maj:t måtte anhålla, att landshöfdinge-
och militärbefälhafvare-befattningarne på Gotland måtte åtskiljas
och åt särskilda personer anförtras.

Om remiss till vederbörligt Utskott anhålles.

Stockholm den 28 Januari 1870.

J. Mankell.